visas turtas, todėl vienu kartu viską galima buvo automobiliumi paimti. Dėja, naujasis butas nebuvo idealus kūrėjui. Žiemos metu taipogi šaltas, nes visame name dar nebuvo įvestas centralinis šildymas. Čia buvo trys kambarėliai ir virtuvė bei patogumai. Žiemos metu reikėjo kūrenti virtuvėje plytą ištisę dieną, kad būtų šilta nors virtuvėje. Kadangi tuo metu jau beveik visuose namuose buvo įvestas centralinis apšildymas, tai malkų niekur nebegalima buvo pirkti. Mano sūnus Donatas buvo nuolatinis jo buto apšildymo priemonių parūpintojas. Grįžęs iš mokyklos, jis eidavo rinkti prie krautuvių išmestas medines nuo prekių dėžes. Rūsyje jas išardydavo ir nešdavo K.V. Banaičio virtuvėn kurui. Kol plyta kūrendavosi, būdavo šilta, tačiau jai užgesus, tuojau atšaldavo, ir vėl reikėjo kambaryje būti su paltu. Bet ir visame bute būdavo šalta. Pamenu, kartą K.V. Banaitis atėjo į mano butą pasišildyti. Aš tik grįžusi iš darbo, dar buvau nespėjusi pakurti savo plytos. Buvo taip šalta, kad net mūsų katinukas, ieškodamas šiltesnės vietos, susirangė ant mažo stalinio radijo pasišildyti. Šis vaizdas visus mus prajuokino. Apgailestavome, kad nei vienas iš mūsų negalime įsitaisyti taip, kaip tas katinukas. Bet dėl šalčio nei vienas nesijautėme nuskriausti. Mūsų šeimoje matomas tas bruožas — viską priimti juokais, galėjo būti dar blogiau . . .

Šitame naujame bute K.V. Banaitis toliau tęsė savo piano studiją. Vienas jo geradaris parūpino pianiną, kurs buvo jau daug vartotas, tačiau turėjo gerą skambesį. Dabar kompozitorius pilnai atsidavė ''Jūratės ir Kastyčio'' kūrybai. Kūrė jis daugiausia naktimis, kai aprimdavo gatvių triukšmai. Labai norėdavome, kai jis kada nors paskambintų ištraukas iš savo operos, tačiau jis to niekad nepadarė. Kartais paslapčiomis, kad jis šią operą kompanavo, susėsdavome koridoriuje ant laiptų ir tyliai klausydavomės. Nepaprastai melodinga ši opera. Kompozitorius joje turbūt išreiškė visą savo kūrybingąją jėgą. Dažnai pagalvodavau, ar įvertins kada patys lietuviai šį jo darbą. Ar bus įmanoma kam susidoroti su stipria šios operos technika . . .

Opera ''Juratė ir Kastytis'' galutinai buvo baigta 1955 metais. Apie tai plačiai nuskambėjo ir spaudoje. Pasipylė sveikinimai ir linkėjimai. ''Kai gimė 'Sūtemų Giesmės', aš galėjau tave Leipzige aplankyti ir išgirsti pačias ''Sūtemų Giesmes' ir graudžiom džiaugsmo ašarom apsiašaroti . . . Niekas daugiau gyvenime nepaskambino 'Sūtemų Giesmų' taip subtiliai ir su tokiu įsijautmu, kaip tu tą atmintiną vakarą Leipzige'' . . . Taip rašė kompozitoriui agronomas A. Nasvytis savo laiške, sveikindamas K.V. Banaitį su operos pabaigtuvėmis ir apgailėstaudamas, negalįs pats atvykti ir pasiklausyti operos ištraukų.

MARIJONA BANAITIENĖ SU VAIKAIS VAITIEKUPIUOSE 1913 METAIS, IŠ KAIRĖS VYTAUTAS, BRONIUS, JUSTINAS IR KAZIMIERAS VIKTORAS BŪSIMAS KOMPOZITORIUS

K.V. Banaitis nuo pat savo jaunų dienų nebuvo stiprios sveikatos. 1931 m. arti pusės metų išgulėjo Saint Blazen sanatorijoje Shwartzwaldo kalnuose, pietų Vokietijoje. Buvo visada jautrus nusišaldymams, tačiau Amerikoje niekad jam neteko gydytis ligoninėse. Ypač nuo 1955 metų galima buvo aiškiai matyti, kad jis rimtai alinamas ligos. Pastebėta dažnai rankų drebėjimai, labai sulėtėjęs vaikščiojimas. Jis stengėsi pats kovoti su liga. Kiekvieną dieną išeidavo pavaikščioti, nusipirkti maisto. Dr. V. Paprockas buvo nuolatinis jo gydytojas, prirašydavo vaistų, neimdamas honoraro. Taipogi dr. V. Kanauka jį dažnai ir nekviestas atlankydavo.

Baigęs operą "Jūratė ir Kastytis", K.V. Banaitis nieko nebekūrė iki pat savo amžiaus galo. Iš šio laikotarpio jis nepaliko jokių užrašų, jokių muzikinių bandymų.

Muzikiniais rūpesčiais K.V. Banaitis dažnai dalindavosi su savo sesers dukra, dainininke Salomėja Nasvytyte-Valiukiene, kuri anglų kalba yra rašiusi jo suredaguotus laiškus "Jūratės ir Kastyčio" operos copyright reikalu Kongreso bibliotekai ir kitais įvairiais reikalais amerikiečių įstaigoms. Taipogi jo krikšto dukra Gintarė (mano dukra), perrašinėdavo mašinėle jo diktuojamus laiškus, jo autobiografiją.

K.V. Banaitis visada buvo lankomas lietuvių muzikų, intelektualų, rašytojų, dainininkų, chorų dirigentų. Daugelį jį lankiusių prisimenu ir aš. Tai vargonų virtuozas Jonas Žukas, operos solistė Vincė Jonuškaitė-Leskaitienė, Vytautas Strolia, Algirdas Kačanauskas, solistė Kojalienė, Iz. Vasyliūnas, pianistė Birutė Smetonienė ir daugelis kitų, kurių visų neįmanoma čia išvardinti.

Gavusi žinią, kad mano sergąs vyras bus išleistas į Ameriką, 1958 m. pakeičiau butą į tinkamesnį bei patogesnį ligoniui. Teko palikti savo svainį K.V. Banaitį. Nors liga progresavo, tačiau jis dar pajėgė šiek tiek pasirūpinti savimi. Į valgyklą nueidavo pavalgyti, pakeliui nusipirkdavo maisto, be to, mano sūnus Donatas kartą į savaitę pas jį nuvažiuodavo, nunešdavo baltinius į skalbyklą, aptvarkydavo butą, supirkdavo maisto. Su kuru nebebuvo sunkumų, nes name, kuriame jis gyveno, jau keleri metai kaip buvo įvestas centrinis šildymas.

Tačiau atėjo laikas, kad K.V. Banaitis, savo ligų nualintas, nebegalėjo gyventi be nuolatinės globos. Tada pakviečiau jį apsigyventi pas save. Deja, čia nebuvo pakankamai vietos dviem ligoniams. 1960 metų pradžioje pasamdę sunkvežimį, atgabenome K.V. Banaitį į mano butą. Jo daiktelius ir jį patį vežėme sunkvežimyje, nes jis nebegalėjo įlipti į ankštas automobilio sėdynes, reikėjo jį įnešti su visa kėde į platų sunkvežimį. Jam paskyriau naujame bute savo miegamąjį, kuris buvo patogus, saulėtas. Kitame kambaryje įsikūrė mano vyras ir trečiame kambaryje-sūnus Donatas. Duktė Gintarė nebegyveno su mumis, nes 1959 m. ištekėjusi persikėle į savo butą. Man pačiai teko įsitaisyti mažoje virtuvėlėje, kur tilpo tik mano sudedama lovelė. Kiekvieną kartą reikėjo šią lovelę sulankstyti, mat, kitaip negalima buvo įeiti į virtuvę, nes lovelė užbarikaduodavo duris. Šiame bute K.V. Banaitis pasijuto šviesiau. Pats net nuo antrojo aukšto nulipdavo žemyn pasivaikščioti, pats nueidavo pas kirpėją apsiskusti. Nebeturėjo problemų ir su maistu. Aš gaminau valgį. Jam viskas būdavo skanu, turėjo gerą apetitą. Daug ko negalėjo valgyti, nes daktarai draudė. Rytais mėgdavo dviejų kiaušinių plaktą kiaušinienę su proteino duona ir sviestu, grapefruit sunką. Vidurdienį pasiimdavo pats ar paduodavo mano vyras varškės su duona, rūgusio pieno (yogurto). Vakarienę pagamindavau visiems grįžusi iš darbo. Taip ir slinko dar keleri jo gyvenimo metai. Daktarai savanoriškai jį aplankydavo, tačiau ligų nebegalėjo sustabdyti. Kol pajėgė, jis vis dar išeidavo pasivaikščioti, nes čia buvo gatvėse ir mažiau dulkių, švariau, žaliavo medžiai ir gėlės, mažiau triukšmo. Kartą parėjusi iš darbo, radau jį labai susirūpinusį, išsigandusį. Tą dieną jis buvo nuėjęs šešis blokus nuo namų ir pasijuto blogai. Pradėjusi svaigti galva. Tepastovėjo apsikabinęs medį. Žmonės jį pamatę, pakvietė policiją, kuri jį ir atvežė į namus. Jis labai buvo susirūpinęs, kad policija jo nenuveztų į ligoninę ar į senelių prieglaudą. Tik po ilgesnės pertraukos, vėl pradėjo išeidinėti pasivaikščioti. Vieną popietę staiga suskambo prie durų skambutis. Nepažįstamas amerikoniukas užduseęs pranešė, kad sekančioje gatvėje parkrito senas žmogus. Jie keliese jį pakėlę pasodino prie vieno namo slenksčio. Tas žmogus pasakęs adresą, kad būtų pranešta apie šį įvykį. Su sūnumi nuskubėjau parsivesti išblyškusį ir apsvaigusį K.V. Banaitį. Nuo to laiko jis daugiau niekad nebeišėjo pasivaikščioti. Kirpėjas italas kartą į savaitę ateidavo jį apskusti. Vonioje jį maudydavo mano sūnus. Ši maudymosi ceremonija užtrukdavo po kelias valandas, nes svainis greit pavargdavo, tad besimaudydamas vis ilsėjosi. Su mano sūnumi Donatu jis buvo labai susigyvenęs. Donatas jį iš ryto aprengdavo, vakarais paguldydavo į lovą, vidurnaktyje paduodavo ko atsigerti. Dažnai užtikdavau juodu nakties metu besikalbančius ir labai tyliai besikvatojančius. K.V. Banaitis, nors būdamas visiškas ligonis, mokėjo dar pajuokauti ir turėjo stiprų sąmojų. Jis papasakodavo mano sūnui apie savo tėviškę Vaitiekupius, apie savo kareiviavimą Lietuvos kariuomenėje, apie žmones iš juokingos pusės, kas privesdavo mano sūnų ir jį patį prie stipraus juoko net iki ašarų. Sunku jam buvo juoktis, jis net sudejuodavo besijuokdamas. O ir mano sūnus Donatas, reikia pasakyti, neatsilikęs jumoro srityje. Taigi, kai abu pagražindavo savo sąmojais kokį įvykį, tai sunku būdavo išsilaikyti nesikvatojus ir pašaliniam.

Visokios ligos kankino K.V. Banaitį: Parkinson, angina pectoris, sklerozė, cukraligė. Tačiau jis iki pat savo mirties išliko su gera atmintimi, šviesiu protu. 1963 m. pradžioje jau jam sunkiai ėjosi pereiti per kambarį. Kojos užkliūdavo tai už kilimo, tai slenksčio. Visada reikėjo jį lydėti, prilaikyti. Dr. Kanauka